

АРХИВ ВОЈВОДИНЕ
ИНСТИТУТ ЗА ПОЛИТИЧКЕ СТУДИЈЕ

БИБЛИОТЕКА
ПОСЕБНА ИЗДАЊА

Главни и одговорни уредник
Др Небојша Кузмановић

Уредник
Кристијан Обшуст

Рецензенти
Др Александар Гајић
Др Марија Ђорић
Др Предраг Павлићевић
Др Бориша Лечић
Др Милован Суботић

Дизајн
Татјана Цавнић

Љубиша Деспотовић
Вања Глишин

ОДБРАНА СРБИЈЕ

Прилози за геополитику националне безбедности

Друго допуњено издање

Нови Сад - Београд, 2025.

САДРЖАЈ

Предговор	9
I. „СПРЕЧИТИ ПОТАПАЊЕ СРБИЈЕ У 'АТЛАНТИКУ'”	13
1. Балкан између евроатлантизма и неоевроазијства	15
2. Немачки средњоевропски континентализам и Балкан	35
3. Турске геополитичке аспирације и Балкан	57
4. Мрежно друштво, национални идентитет и хибридни ратови Запада	64
5. Америчка милитаризације Европе на почетку 21. века	77
6. Геополитички разлози разбијања Титове Југославије у контексту међународне хегемоније САД	90
7. Злочиначка агресија атлантиста на СР Југославију као пример асиметричног рата	101
8. Процеси балканизације и агресија на СР Југославију – геополитички аспекти	110
9. Антиномије националне (не)моћи: глобализацијски и геополитички контекст националне безбедности Србије	123
10. Геополитички идентитет Републике Србије и Стратегија националне безбедности	138
11. Геополитички и безбедносни аспекти мигрантске кризе у сенци пандемије Ковид 19	150
12. Геополитика здравља	169

II. СРБИЈА ЈЕ РУСИЈА НА БАЛКАНУ	203
1. Геополитичка позиција Руске Федерације на постсовјетском простору	205
2. Геополитички аспекти руске меке моћи на Балкану и у Србији	223
3. Србија је Русија на Балкану: паралелизам религијско-конфесионалних и геополитичких аспеката српског и руског положаја у међународним односима у делу Наталије Нарочнице	236
4. Геоенергетика и геополитика: гасовод Јужни ток и положај Србије у процесима геоенергетског прекомпоновања односа моћи ЕУ и Руске Федерације	260
5. Кинеска дискретна геополитичка трансгресија ка Балкану и безбедносни идентитет Србије	272
6. Српски народ под империјалном пресом – положај у геополитичком чвору	281
7. Геополитички и безбедносни аспекти косовско-метохијског чвора	300

**III. ГЕОПОЛИТИКА ПОСТЈУГОСЛОВЕНСКОГ ПРОСТОРА
– СРБИЈА И СРПСКЕ ЗЕМЉЕ
У ПРОЦЕСИМА ТЕРИТОРИЈАЛНОГ САЖИМАЊА
И ДЕЗИНТЕГРАЦИЈЕ НАЦИОНАЛНОГ ИДЕНТИТЕТА** .....

1. Геополитички интереси и политички концепти формирања двеју Југославија и разлози њиховог државног разбијања	317
2. Геополитички аспекти формирања синтетичких нација као договорних нација на простору бивше Југославије	330
3. Религија ислама као генератор политичког насиља на простору Балкана и Србије	350
4. Геополитички аспекти деловања радикалног ислама на угрожавању безбедности држава са простора бивше Југославије	366
5. Новобошњаштво Алије Изетбеговића као идентитетски конструкт синтетичке нације и безбедносни ризици по Републику Српску	378

6. Геополитичке прилике у Старој Србији уочи балканских ратова и македонско питање	397
7. Бујановачко-прешевска област као потенцијално геополитичко жариште у Србији	415
8. Косово и Метохија - последице вишедеценијске атлантистичке окупације и могуће политичке опције за њено окончање	435
<i>Биографија</i> Љубиша Деспотовић	453
<i>Биографија</i> Вања Глишин	455

СТЕФАН НЕМАЊА – ПРЕПОДОБНИ СИМЕОН МИРОТОЧИВИ

Предговор

Научна монографија *Одбрана Србије – Прилози за геополитику националне безбедности* настала је као плод наше вишегодишње научне сарадње у којој смо настојали да одговоримо на више занимљивих и важних тематских области које су се, на директан или индиректан начин, тицале геополитике националне безбедности Србије и српског народа у целини. Део научних радова који чине садржај књиге урађен је коауторски, а други део је сачињен од ауторских радова које смо последњих година радили, како за потребе научних скупова, тако и за научне часописе чија је тематска опредељеност кореспондирала са нашим истраживачким интересовањима и научним пољима, који су се тицали дисциплинарног контекста геополитике и савремених међународних односа. Монографија је послужила и као легитиман теоријски простор за промоцију нове геополитичке субдисциплине коју смо означили као **геополитику националне безбедности** и која се временом конституисала у контексту геополитике као синтезне науке. Геополитика националне безбедности у први план свог предметног одређења и теоријско-експликативног оквира тумачења добијених резултата ставља геополитичке аспекте националне безбедности, анализирајући њихов доминантан утицај на политичке, војне и безбедносне аспекте стратегије националне безбедности неке земље. Класичне безбедносне студије националну безбедност дефинишу као „делатност националних држава којом оне у складу са својим друштвеним могућностима у садашњости и будућности, узимајући у обзир глобалне промене и развој, штите властити идентитет, опстанак и интересе”, или је, пак, одређују преко појма националне моћи као скупа одређених способности државе „да усклађеним рационалним коришћењем својих ресурса производи промене унутар својих граница и у свом окружењу које представљају (одражавају) стање оптималне заштитености сопствених виталних вредности и обезбеђује њихов одрживи развој”. Дакле, истичући у теоријском приступу, пре свега, скуп безбедносних поступака и мера државе на очувању њене безбедности. Ми смо пак у свом теоријско-дисциплинарном приступу настојали да укажемо на изузетну важност геополитичких аспеката истраживања наведеног тематског корпуса питања без чијег доброг познавања није могуће правилно декодирати

међународни поредак моћи у коме државе и нације егзистирају. Такође, а не мање важно, и озбиљне ризике и безбедносне изазове којима су изложене и на које морају дати одговарајуће безбедносне одговоре уколико желе успешно да бране и одбране своју државно-националну позицију. Дакле, главна методолошка анализа и теоријска синтеза заснована је на прецизном декодирању геополитичког поретка моћи и система међународних односа (на стратешком и тактичком нивоу), који пресуђујуће утичу на мере и активности које ће држава предузимати у циљу одбране властитих вредности, идентитета, националних територија, али и саме политичке организације која се на тим вредносним темељима изградила. Тек након спознаје и прецизно одређених геополитичких изазова који детерминишу геополитички положај, геополитички идентитет и геополитички код неке државе или нације, одговарајући државни органи и структуре безбедности моћи ће реалније да приступе изради планских поступака и мера за њену адекватну одбрану.

Сходно томе, наш главни теоријско-експликативни оквир за тумачење геополитичких и међународних процеса усмерен је, пре свега, на истраживање и јасно одређење нормативно-аксиолошког корпуса вредности коме једна држава припада и цивилизацијско-културолошким изазовима и субјектима којима је због тога, заједно са својом нацијом, изложена. Значај наведеног вредносно-теоријског оквира лежи у чињеници јасне експликације геополитичке позиције, али и религијско-конфесионалних садржаја на којима је формирана. Све наведено од пресудног је значаја за правилно разумевање позиције државе у међународним односима, политичке историје која јој је претходила, али и рационалне и прецизне антиципације могућег следа политичких догађања. Дакле, прецизније разумевање стратешког и тактичког нивоа анализе, при чему се на стратешком нивоу идентификују геополитичке константе интереса главних међународних актера у односу на таргетирану земљу или регион, а на тактичком нивоу, актуелни след догађања који фазно прати конкретну експликацију таквих интереса прилагођених одређеним геополитичким понашањима геополитичких актера и међународних околности које више или мање иду на руку њиховом остварењу. Осим наведеног, таква анализа мора да узме у обзир и класична деловања према таквој земљи кроз необавештајну или субверзивну делатност страних служби и такозваних агената од утицаја, те обавештајну делатност истих, али и мере контраобавештајне заштите конкретне државе, јер ће управо од тих мера витално зависити даља политичка егзистенција државе и њене национално-идентитетске основе.

Важно је да истакнемо да нашу књигу посвећујемо преминулом колеги и професору др Радославу Гаћиновићу, који је основао научни часопис

Политика националне безбедности и неуморно до последњих тренутака свога живота радио на одбрани националних интереса Срба и Србије, као њихове базичне државне творевине. Велики део интелектуалног и научног опуса колега Гађиновић је посветио афирмацији национално-вредносног корпуса Срба. Кроз свој академски ангажман истицао је важност одбране српских земаља и државе од историјски константних напада (западних и исламских фактора), те процеса бруталне државне девастације, идентитетске декомпозиције и територијалног сажимања. Професор Гађиновић је кроз свој научни рад веома прецизно и из обиља историјског материјала разазнавао и истицао малигни карактер активности страних фактора према народу коме је припадао, а који је неизмерно поштовао и волео. О томе најбоље сведоче његова бројна и агажована научна дела која је за собом оставио на ползу српском народу, али и за наук будућим генерацијама, да им се таква страдања више никада не понове.

Отуда смо и наслов првог поглавља наше књиге „Спречити потапање Србије у ’Атлантику’” преузели из једног од његових научних радова, у којем смо, надамо се, дали успешну критику деструктивне атлантске геополитике према Србима и Србији. Наведени наслов више него на симболичан начин илустровао је сву тежину нашег геополитичког положаја и незавидне међународне позиције. Аргументацијом коју смо понудили трудили смо се да на врло експлицитан начин покажемо зашто Србији, а ни Србима у целини није место у атлантистичким организационим структурама политичког, економског или војног карактера. Зашто су тзв. евроатлантске интеграције противне националним интересима Срба и због чега је потребно променити стратешки курс наших супранационалних интеграција у супротном смеру од досадашњег који је апсурдно означавао као безалтернативан.

Друго поглавље рада под називом „Србија је Русија на Балкану” даје релевантну аргументацију зашто Србија треба да приступи Евроазијској заједници и ОДКБ безбедносном систему, као трајној гаранцији очувања виталних националних интереса (територијалне целovitости, суверености и др.) као доброг темеља за њен свеукупни друштвени и економски развој. Аргументација која је понуђена без присуства емоција и врло прецизно, указује на константан и вишевековни паралелизам у геополитичком положају и геокултурном коду српског народа и Србије на Балкану, а који је готово истоветан положају Русије и руског народа у контексту Евроазије. Геокултурни код јасно указује на сличну „историјску судбину” два народа и две државе по питању одбране властитог права на политичко-државну егзистенцију и културно-цивилизацијске вредности које су га обликовале. Нарочито када су у питању изазови и претње пред које су вековима стављани, деловањем

западних сила или исламског вектора трансгресије према нашим просторима егзистирања.

Треће поглавље књиге насловљено је „Србија и српске земље на постјугословенском простору” и посвећено је темама које се тичу геополитичких разлога разбијања СФР Југославије, те стварања патуљастих држава на њеним развалинама као радикалних српских антагониста стављених у функцију геополитичких интереса својих иностраних ментора. Такође, поглавље је посвећено етноинжењерингу идентитета синтетичких нација, отимању језика, културе, државних творевина и вековних српских територија (путем злочина, прогона и верске конверзије), који се завршавају индукованим процесима довршавања пројекта окружујућег (острвског) геополитичког положаја Срба од стране НАТО-а и његових новопримљених сателита (трабаната) у региону.

Напоследку, нашом књигом настојимо да реafirмишемо српско становиште и да на ангажован начин дамо допринос борби против системског аутошовинизма на унутрашњем плану, односно, одбрани националних вредности и културно-цивилизацијских особености на које има право сваки народ у контексту сложених геополитичких и међународних односа. Нажалост, наведено право Србима је неретко одузимамо, посебно трагично један век уназад, а нарочито деструктивно од почетка процеса интензивног рушења монополарног поретка моћи и изградње истинске геополитичке алтернативе, кроз јачање процеса мултиполаризма у међународним односима. У нади да смо у том науку, барем делимично, успели кроз аргументе изречене у садржају ове књиге, предајемо је критичком суду наше академске и културне јавности.

У Новом Саду, о Јовањдану, лета Господњег 2023.

Аутори

I
„СПРЕЧИТИ ПОТАПАЊЕ СРБИЈЕ
У 'АТЛАНТИКУ'”

1. БАЛКАН ИЗМЕЂУ ЕВРОАТЛАНТИЗМА И НЕОЕВРОАЗИЈСТВА

Простор Балкана је својим географским, геополитичким и геостратешким потенцијалима одувек играо значајну улогу у историјском „тренутку” војних сукоба, народних кретања, цивилизацијских судара и мешања, религијских „успона” и „падова”, генерацијских рађања и умирања, живота и страдања. Балкан је својеврсни „геополитички крст”, „раскрсница” путева, „чвор” – историјски, политички, културни – који се вековима све јаче стеже и лавиринт у ком су се многи изгубили.

Посматрајући Балканско полуострво са географског и геополитичког аспекта, уочавамо да се налази на размеђу три континента, између неколико цивилизација, много политичких жеља и превише амбиција – другачије речено, ово је гранична зона религијског, војног (*terra militaris*) и цивилизацијског карактера, западу исток, а истоку запад, „капија” Европе, али и лоцирана *terra nullius* (празна земља) погодна за територијално ширење, продор и освајања „централних сила”.

Геополитичке идеје и концепти: атлантизам и евроазијство

Англосаксонска геополитичка школа

Крајем XIX и почетком XX века, упоредо са развојем немачке геополитичке школе, развија се и англосаксонска у Великој Британији и Сједињеним Америчким Државама. Значај и утицај англосаксонских геополитичких идеја приметан је током целог XX века, са највећим изразом током светских ратова и великих глобалних промена. Својим радовима, велику пажњу света изазвали су Алфред Мехен, Хелфорд Џ. Макиндер и Николас Спајкмен о којима ће у наставку рада бити више речи.

Амерички адмирал и геостратег Алфред Мехен (*Alfred T. Mahan*, 1840–1914), своје геополитичке радове је посветио проучавању и анализи значаја мора и поморске моћи држава. Мехен се сматра идеологом новог светског

поретка *Pax Americana*¹ као и родоначелником поморске геостратегије. Основне постулате своје геостратегије, изнео је у књизи *Утицај поморске силе на историју* из 1890. године. Кључни појмови које истиче су морски простор и поморске силе² (*Sea power*), а суштински циљ јесте превласт над морским простором³.

Посматрајући однос мора и копна, Мехен је државе поделио у две категорије. Прву чине силе мора (*Sea power*) којој припадају таласократске државе, а другу категорију чине силе копна (*Land power*), односно телурократске државе. У овом односу снага, Мехен предност даје таласократским државама истичући да је „морско царство без сумње светско царство”⁴ и додаје да Америка има „поморску судбину”⁵.

Претња поморским силама и њиховим претензијама ка „светском царству” је Русија, моћна континентална држава на евроазијском копну. Мехен је сматрао да снажне поморске земље, окупљене у коалицији око заједничког интереса, могу да спрече руски излазак на топла мора. С тим у вези, он је понудио **стратегију анаконде** закључивши да „под контролом поморских сила морају да се налазе приобална подручја на сопственој територији уз покушај ’откидања’ таквих територија од непријатељске копнене масе” (Зарић 2015: 25). Другачије речено, треба онемогућити Русији да контролише приобалне области, важне луке и морске пролазе, затим је све више притискати ка унутрашњости континента, према хладном северу, „чврстим загрљајем анаконде”.

На приказаној карти [карта 1] се јасно виде простори којима треба да преовладају атлантистичке силе, притискајући приобалне зоне Евроазије. Међутим, да би Америка постала велесила, Мехен указује на неколико

¹ Мехен је „антиципирао смену на челној позицији светских сила и појаву новог вође ’светског поретка’, при чему ће одлазећи *Pax Britannica* заменити нови, виталнији и експанзивнији – *Pax Americana*”. М. Степић (2016). *Геополитика: Идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 96.

² „Поморска сила је за Мехена посебан облик цивилизације који има све неопходне претпоставке за планетарно ширење, запоседање и остваривање светске превласти”. Љ. Деспотовић (2012). *Српска геополитичка парадигма*, Каирос, Сремски Карловци, 19.

³ „Како је, тврди Мехен, један једини циљ сваке земље да освоји свет, следи да је за то неопходан услов постизање превласти и надзора на мору. (...) Приморске, а нарочито острвске државе имају за такве циљеве најповољнији положај”. Оне су судбински предодређене да буду „господари света”. М. Степић (2016), 98.

⁴ Морске силе имају већи маневарски простор и могућност боље контроле глобалне комуникације. Д. Пророковић (2012). *Геополитика Србије*, Службени гласник – Геополитика, Београд, 66.

⁵ Наведена „Manifest Destiny” („Иspoљена Судбина”) у првом ступњу се састоји из стратешке интеграције читавог америчког континента, а потом и успостављања светске превласти. А. Дугин (2004). *Основи геополитике*, књига I, Екопрес, Зрењанин, 56.

кључних услова: „1) активна сарадња са британском поморском велесилом; 2) осујећивање немачких поморских претензија; 3) пажљиво праћење експанзије Јапана у Тихом океану и одупирање тој експанзији; 4) заједничке акције Европљана против народа Азије” (Дугин 2004: 57–58), на чијем испуњењу је Америка марљиво радила током XX века.

Карта 1. Мехенова Стратегија анаконде
Извор: Дугин (2004), 57.

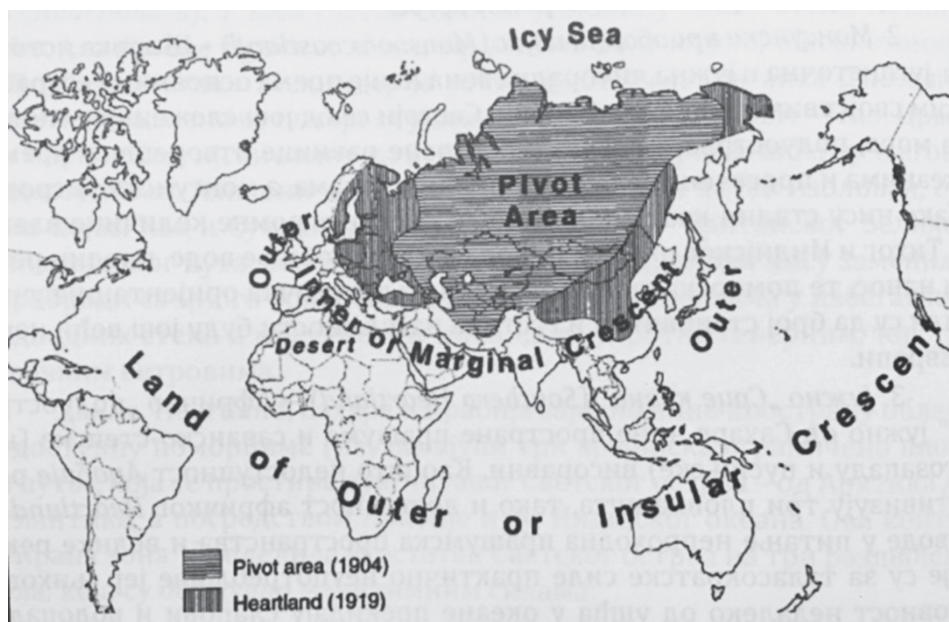
Сер Хелфорд Џ. Макиндер (*Halford J. Mackinder*, 1861–1947) један је од најистакнутијих геополитичара, чија је теорија **срца света** (*Heartland*) почетак теорија нове оријентације.

У свом раду „Географска осовина историје”, изложивши своје виђење односа историје и географије, поставио је основе геополитичке теорије. Макиндер полази од тога да је историја стално надметање таласократских и телурократских сила за светску превласт, а „кључ” светске превласти је контролисање **Светског острва** (*World island*) – Азије, Европе и Африке. „У самом центру је ’географска осовина историје’ или ’осовински ареал’ (*pivot area*). Тај геополитички појам је географски истоветан са Русијом” (Дугин 2004: 48). Затим следи појас који се „подудара са приобалним просторима евроазијског континента” и представља „зону најинтензивнијег цивилизацијског развоја” (Дугин 2004: 48) – **унутрашњи или периферни полумесец**

(*inner or marginal crescent*). И крајња спољашња зона (географски и културно) у односу на „континенталну масу Светског острва” је **спољашњи или острвски полумесец** (*outer or insular crescent*) [Карта 2].

Макиндер је на основу наведене пројекције света, 1919. године, представио „формулу” која води ка успостављању светске лидерске позиције:

*Ко влада Истичном Европом, влада Срцем којна,
Ко влада Срцем којна, влада Свјетским осирвом,
Ко влада Свјетским осирвом, влада свјетом.*

Карта 2. Макиндерово Срце копна (Heartland) из 1919. године; Осовинска област (Pivot area) из 1904. године, увећана за источно и западно проширење
Извор: Степић (2016), 194.

Унутрашњи полумесец је гранични простор између две противуречности – „копнених разбојника” који су, према Макиндеровом мишљењу, „ауторитарни, хијерархични, недемократски и нетрговачки” народ, и „поморских разбојника”, које карактерише демократичност и трговачка способност (Дугин 2004: 48–50). Историјски токови нам сведоче да први стално врше притисак из *Heartland*-а према периферији, док потоњи врше притисак на Светско острво из зоне Острвског полумесеца. Из наведеног

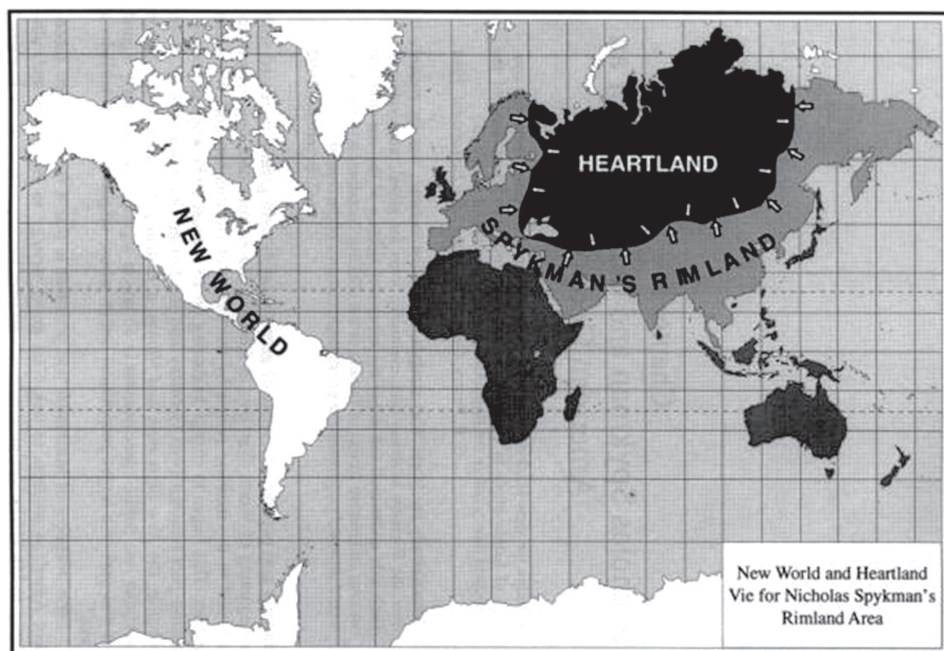
можемо закључити да је унутрашњи месец најпокретљивија зона, предодређена за „развој цивилизација”.

Макиндер, као англосаксонски стратег, указивао је да би највећи изазов поморској моћи било стварање чврсто евроазијског савеза који би објединио јаке државе континенталног простора и њихове ресурсе. С тим у вези, он је упозоравао да Немачка, иако поражена у Првом рату, представља опасност која се огледа у историјској жудњи за надмоћном државом. Такође, потенцијална „осовина” Берлин–Москва, коју је заговарао Карл Хаусхофер, представља претњу таласократским силама коју на све начине треба осујетити. На Версајској мировној конференцији на основу Макиндерове геополитичке теорије, створен је „санитарни кордон” од земаља централне и југоисточне Европе, чије је „наводна функција идеолошке заштите од ’црвене заразе’ из Русије” (Степић 2016: 195). Међутим, јасно је да је Макиндер „ударио темељ основне намере у англосаксонској геополитици која је кроз пола века прерасла у геополитику САД и Северноатлантског Савеза: на било који начин осујетити саму могућност стварања евроазијског блока, стварања стратешког савеза Русије и Немачке, геополитичко јачање *Heartland-a* и његову експанзију. Постојана русофобија Запада у XX веку није толико идеолошког колико геополитичког карактера” (Дугин 2004: 51). У састав кордона улазе Пољаци, Чеси, Словаци, Мађари, Срби, Хрвати, Словенци, Румуни, Бугари и Грци, народи који према Макиндеровом мишљењу „не могу самостално да играју значајнију улогу у новом послератном европском поретку, али повезани у један стратегијски низ (кордон) имали би пресудну улогу у обуздавању и контролисању копнене моћи на Великом континенту” (Зарић 2015: 26).

На учења Мехена и Макиндера, надовезао се својим делима („Америчка стратегија у светској политици” и „Географија света”) Николас Спајкмен (*Nicholas J. Spykman*, 1893–1943), трећи значајан англо-амерички геополитичар. Спајкмен је, током проучавања Макиндерових радова, дошао до закључка да је значај *Heartland-a* прецењен, те је настојао да докаже геополитички значај приобалног простора евроазијског копна, тзв. *Rimland-a*. Супротно Макиндеровим проценама, Спајкмен је сматрао да је *Heartland* „само потенцијални простор који све културне импулсе добија из приобалних зона и који у самом себи не носи никакву самосталну геополитичку мисију или историјски импулс” (Дугин 2004: 63–64). Такође био је става да *Heartland* као регион „неће моћи да се уједини на бази моћне транспортне, односно, комуникацијске инфраструктуре, и да, упрокос изванредној одбрамбеној позицији не би могао да се офанзивно надмеће са поморском силом Сједињених Држава” (Килибарда 2008: 40). С тим у вези, Спајкмен је предложио измењену геополитичку формулу за „владање светом”:

*Онај ко доминира над rimland-от, доминира над Евроазијом,
Онај ко доминира над Евроазијом, држи судбину свеиа у својим рукама.*

Разлика између Макиндрове и Спајкменове геополитичке формуле, огледа се у акцентовању географског простора као пресудног за управљање светом. Док је за Макиндера пресудно Срце копна, као велика копнена тврђава, Спајкмен наглашава значај контактне зоне или зоне раздвајања између Срца копна и Спољашњег полумесеца. Та велика тампон зона укључује земље источне и западне Европе, блискоисточне земље, Авганистан, Индија, Тибет, Кина и Источни Сибир [Карта 3]. Спајкменове идеје биле су основа за „стратегију ’окужења’ која је резултирала пактоманијом у зони *Rimland*-а – *NATO* у Европи, *CENTO* у западној Азији и *SEATO* у југоисточној Азији, и *ANZUS* на Пацифику” (Грчић 2000: 60).

Карта 3. Просторни положај *Rimland*-а и *Heartland*-а
Извор: Colonel Kirby E. Watson (2011), 5.

Спајкменов допринос атлантизму је веома значајан, а његова предвиђања и пројекције утицале су на најважније геополитичке процесе током XX века. Америчка (таласократска) победа у Хладном рату показала је тачност